

มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี

Huai Kha Khaeng Natural World Heritage: Development of Learning
Resource for Conservation of the Uthai Thani Province Area

ประคอง มาโต¹ พระราชอุทัยโสภณ² และพระวชิราภรณ์³
Prakong Mato, Phraratuthaisophon and PhraVajiraporn

Received: May 21, 2024

Revised: October 10, 2024

Accepted: November 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งในการอนุรักษ์พื้นที่ และ 3) เสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี เป็นรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์จำนวน 21 คน ประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 11 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดกิจกรรมการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม เพื่อสร้างกระบวนการการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จำนวน 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และสัตว์ป่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ และชุมชน โดยการปลูกจิตสำนึกในการการอนุรักษ์ ผ่านกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งในการอนุรักษ์พื้นที่ เป็นกระบวนการทำงานระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และเครือข่าย โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่าย เพื่อเป็นการการสร้างโอกาส เพิ่มศักยภาพ และเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาตนเอง การพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเรียนรู้ การปรับตัว การสืบทอดให้เกิด

¹⁻⁴ วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี; Uthai Thani Buddhist College

Corresponding author, E-mail: prakong_99@hotmail.com

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และ 3) การเสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่ โดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ให้ชุมชนรับรู้ถึงคุณค่า ผลประโยชน์ของส่วนรวมที่จะได้รับ ซึ่งจะทำให้ประชาชนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความมุ่งมั่น ทุ่มเทในการอนุรักษ์ การรักษาสีงแวดล้อม โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การพัฒนา, แหล่งเรียนรู้, การอนุรักษ์, มรดกโลกทางธรรมชาติ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the Huai Kha Khaeng Natural World Heritage: Development of a Learning Resource for area conservation; 2) to develop a Huai Kha Khaeng Natural World Heritage Learning Resource for area conservation; and 3) to propose guidelines for creating awareness in developing a learning resource for the conservation of the area around the Huai Kha Khaeng Natural World Heritage in Uthai Thani Province. This was a qualitative research using interviewing with 21 people, holding focus groups of 11 people, and conducting action research by organizing activities, organizing forums for knowledge exchange, and activities to create a process for creating awareness in the conservation of natural resources in each area and analyzing the data. The research results found that 1) the study of the development of a learning resource for the conservation of 3 communities showed a biodiversity of local resources, including natural forests and wildlife, which were still abundant through a process of participation between the government and the community by instilling awareness in conservation through various activities and projects; 2) developing the Huai Kha Khaeng natural world heritage learning resource for area conservation was a process of working between communities, government agencies, and networks by establishing a joint working group, exchanging knowledge among networks to create opportunities, increase potential, and promote self-development and social development. The main goals were learning, adaptation, and inheritance for local community development; 3)

proposing guidelines for creating awareness in developing the area conservation learning resource by instilling awareness in the community to recognize the value and benefits of the community, which will make people in the community responsible for society, determined, and dedicated to environmental conservation, with a common goal for the benefit of the community, society, and the environment.

Keywords: Development, Learning Resource, Conservation, Natural World Heritage

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้น้อมนำ ศาสตร์ของพระราชสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ “มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” มาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติควบคู่กับการนำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง 17 เป้าหมาย มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะผลักดันดำเนินการเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อให้ประเทศไทย เป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2580 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป้าหมายที่ระบุไว้ว่า “ความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน” สำหรับเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนถือเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่สอดคล้องกับวาระ พ.ศ. 2573 ของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (สำนักส่งเสริมความรู้และกิจการพหุศาสตร์ องค์การสวนพฤกษศาสตร์, 2565) ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษา ฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนา จำนวนมากก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น จากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและ ต้นทุนทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยง ด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมการแก้ไขให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องอาศัยทั้งเวลาและทรัพยากร โดยจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุสำคัญ (นางนภัส คูวรัญญู เทียงกมล, 2564)

จากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาและหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ใช้กระบวนการพัฒนากิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝัง จิตสำนึกให้กับประชาชน เสริมสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาเป็นแนวทางในการป้องกันแก้ไข เกี่ยวกับปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ภายในชุมชนบริเวณรอบพื้นที่ป่าห้วยขาแข้ง ให้สามารถคงอยู่อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษามรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งในการอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานีรอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ

1. การวิจัยเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ การอนุรักษ์ วิถีชีวิตการอยู่กับป่า กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประกอบการตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง จำนวน 21 คน เพื่อ

ประกอบการตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 และแนวทางในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสนทนากลุ่มย่อยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 11 คน เพื่อประกอบการตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาแนวคิดรวมเสนอแนะแนวทางการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ กิจกรรม การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการลงพื้นที่การทำกิจกรรม การเรียนรู้ การอนุรักษ์ในแต่ละพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ใน 3 พื้นที่ โดยการเลือกชุมชนจากลักษณะความโดดเด่นและเป็นพื้นที่มีป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละชุมชน ดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์กับผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และประชาชน เพื่อให้เกิดการรู้คุณค่า และการรักษา ดูแลอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติ ปฏิบัติการทำกิจกรรมการดำเนินการสังเคราะห์จัดเวทีเสวนาการสรุปแนวทางการรับรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องช่วยกันดูแล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์งานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษามรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

1.1 บริบทพื้นที่ บริบทชุมชน พื้นที่วิจัยได้เลือกหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่ ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นพื้นที่มีป่าชุมชน มีพื้นที่ติดกับเขตพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง มีลักษณะความโดดเด่นเป็นพื้นที่มีป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) หมู่บ้านเขาไม้กวาน ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านเขาไม้กวาน หมู่ 10 ต.ป่าอ้อ อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ติดป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย ขึ้นทะเบียนป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ ตาม พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ศ.2562 ขึ้นทะเบียนสวนป่ากับกรมป่าไม้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยหมู่บ้านเอง มีแผนการจัดการป่าชุมชน อนุมัติเมื่อปี 2550 (การปลูกป่าผสมผสานเพื่อการดำรงชีพ) ป่าชุมชนบ้านเขาไม้กวานมีเนื้อที่ 221 ไร่ กำหนดเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ จำนวน 177 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ป่าชุมชนและเพื่อการใช้ประโยชน์ 44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่ป่าชุมชน

2) บ้านซับป่าพลูใหม่ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีสภาพพื้นที่รายล้อมด้วยภูเขาสูง มีพื้นที่ทำการเกษตรติด กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง บ้าน

ซับป่าพลูใหม่ พื้นที่มีป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์และงดงาม มีลำห้วย ไหลผ่าน คือลำห้วยน้ำวัง ด้วยสภาพพื้นที่ดังกล่าว มีภูมิอากาศชุ่มชื้นและมีแหล่งน้ำตลอดปี ทำให้เหมาะสม แก่การปลูกไม้ผล ลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน มีป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์และงดงาม มีลำห้วยไหลผ่าน คือลำห้วยน้ำวัง บริเวณ พื้นที่บ้านซับป่าพลูใหม่มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,600 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 3,500 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชน 155 ไร่ พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 120 ไร่ บ้านซับป่าพลูใหม่ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าอ้อ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ปรับใช้ในการดำรงชีวิต “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ประชาชนบ้านท่ามะนาว ส่วนใหญ่มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีบริเวณบ้านที่สามารถปลูกพืชผักสวนครัว ไม้บริโภคในครัวเรือน มีความพอดีไม่มากหรือน้อยเกินไปในการดำเนินชีวิต

3) หมู่บ้านเขาเขียวเป็นหมู่บ้านที่ไกลสุดของอำเภอลานสัก ซึ่งทางเข้าหมู่บ้านจะผ่านเขตพื้นที่ของ ตำบลแม่เปิน อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ แต่สิ่งที่ทำให้หมู่บ้านเขาเขียวเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ การที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในอ้อมกอดของหุบเขา ซึ่งถ้ามองจากภายในหมู่บ้านจะเห็นว่ามีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน ประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ สัตว์ป่ายังอุดมสมบูรณ์ ซึ่งบางวันจะสามารถเห็นสัตว์ป่ามาลงมาหากินอาหารในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น เก้ง กวางเนื้อทราย ละมั่ง ช้าง วัวแดง หมูป่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้ป่า ซึ่งไม่สามารถหาชมที่อื่นไม่ได้ แต่ที่นี่สามารถหาชมได้ เช่น พุ่มดอกกระเจียวป่า ป่าเต็งรัง น้ำผุดน้ำซับธรรมชาติ

1.2 ความหลากหลายทางชีวภาพทรัพยากรในพื้นที่ ทรัพยากรป่าไม้ ที่ประกอบไปด้วย 1) ป่าดิบชื้น 2) ป่าเต็งรัง 3) ป่าเบญจพรรณ หรือป่าผสมผลัดใบ 4) ป่าเต็งรังหรือที่เรียกกันว่าป่าแดง 5) พืชสมุนไพร ทรัพยากรสัตว์ป่า ที่ประกอบไปด้วย 1) กวางป่า 2) เลียงผา 3) กระต่ายป่า 4) ไก่ป่า และทรัพยากรอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดินแร่

1.3 บริบทการจัดการระหว่างรัฐกับชุมชน รัฐมีการจัดสรรที่ดินทำกินรองรับให้ เพราะรู้สึกว่ามีวิถีชีวิตไม่มั่นคง ไม่รู้ว่าจะถูกโยกย้ายเมื่อใด แต่อย่างไรก็ตามแม้กระทั่งชุมชนที่อยู่นอก รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งยังมีความกังวลว่าจะถูกอพยพด้วยเช่นกัน จึงมีการตั้งกฎป่าชุมชน เพื่อเป็นคำมั่นสัญญาว่าชุมชนจะมีวิถีชีวิตในการรักษาป่าที่สำคัญคนในพื้นที่ ยังมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่ง ทรัพยากรป่าไม้อยู่ พึ่งพาป่าไม้ น้ำ ดิน การหาเลี้ยงชีพ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมให้ชุมชน ร่วมกลุ่มกันเพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ ทั้งยังมีหน่วยงานภาครัฐร่วมด้วยช่วยในการเข้ามาทำโครงการสนับสนุนชาวบ้านในพื้นที่ป่ากันชนห้วยขาแข้ง ทำให้เกิดป่าชุมชนขึ้นหลายพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านสามารถดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ร่วมกัน (นพดล เพ็ชรคง, 2566, 3 กรกฎาคม)

1.4 สภาพปัญหาบริเวณพื้นที่มรดกโลกห้วยขาแข้ง ปัญหาภายในบริเวณพื้นที่ชุมชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง มีปัญหาหลายประเด็น ยกประเด็นตัวอย่างเช่น การล่าสัตว์ การเก็บหาของป่าตามฤดูกาล ไฟป่า การบุกรุกที่ดินตามแนวเขตป่ากันชน การลักลอบตัดไม้ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการเปลี่ยนสลับหน้าที่กันระหว่างหน่วยงานทำให้การติดต่อประสานงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัญหาการบริหารจัดการงบประมาณ ปัญหาแนวทางการจัดการบุคลากร พื้นที่ล่อแหลมทำให้เกิดปัญหา เป็นต้น

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งในการอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

2.1 กิจกรรมในพื้นที่ ทางชุมชนบ้านเขาเขียว มีกิจกรรมในพื้นที่ คือ กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพ เช่น กิจกรรมมะขามแช่อิ่ม กิจกรรมกลุ่มสมุนไพร เป็นต้น ในการพัฒนาอาชีพในชุมชน กระบวนการแช่อิ่มของชุมชนบ้านเขาเขียวก็นำมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน แต่สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยคือการคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพและใส่ใจในทุกขบวนการ (ดำรงค์ สีดำ, 2566, 9 กรกฎาคม) ซึ่งเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพของชุมชน มีรายได้ในการดำรงชีวิตและครอบครัว

2.2 กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป้องกันรักษาป่า

1) การทำแนวเขตป่าชุมชน เป็นแนวที่บ่งบอกถึงขอบเขตของพื้นที่ป่าแต่ละป่าอาจเป็นแนวที่แบ่งได้โดยธรรมชาติ เช่นแนวลำห้วย แม่น้ำ หรือสันเขา เป็นต้น หรือเป็นแนวที่สร้างขึ้นมาโดยการกระทำของมนุษย์ เช่น การติดป้ายแสดงขอบเขตพื้นที่การฝังเสาหลักแนวเขต ขุดร่องน้ำล้อมรอบแนวเขตป่าชุมชน การถางป่าเป็นแนวเขต ซึ่งอาจใช้ประโยชน์เป็นแนวกันไฟและทางลาดตระเวนป่าไปพร้อมกันด้วยก็ได้ หรือการปลูกต้นไม้กินได้ล้อมรอบเป็นแนวเขต อาทิเช่น ขี้เหล็ก สะเดา เป็นต้น

2) การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า จะมีลักษณะคล้ายกับการลาดตระเวนป้องกันไฟป่าแตกต่างกันตรงที่การลาดตระเวนป้องกันไฟป่านั้นจะทำการลาดตระเวนเฉพาะฤดูกาลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าเท่านั้น แต่การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่านั้นจะทำการลาดตระเวนอยู่อย่างต่อเนื่องแล้วแต่การกำหนดของแต่ละชุมชนว่าจะจัดเวรยามในการลาดตระเวน

3) ศาลาพักลาดตระเวน จะเป็นเพิงพักง่าย ๆ ชั่วคราว หรือสร้างให้มั่นคงสามารถกักบ่ออุปกรณ์ต่าง ได้ด้วยเพื่อใช้เป็นจุดพักหลบแดดและฝน หรืออาจเป็นที่พักนอนชั่วคราวในกรณีที่มีการลาดตระเวนในระยะทางที่ไกลต้องค้างคืน อีกทั้งศาลาพักดังกล่าวยังสามารถเก็บ

อุปกรณ์ในการดับไฟฟ้า อุปกรณ์ยังชีพ เช่นเครื่องหุงหาอาหาร และเครื่องปรุง หรือเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม เป็นต้น (สันติ เอมสรรค์, 2566, 9 กรกฎาคม)

2.3 กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทางชุมชนบ้านเขาเขียว มีกิจกรรมสร้างจิตสำนึก คือ การนำเด็กและเยาวชน มาเข้าร่วมโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ในเส้นทางการศึกษาธรรมชาติของชุมชนบ้านเขาเขียว หรือป่าชุมชนบ้านเขาเขียว

3. แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานีบริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

3.1 การเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน การเสริมสร้างความรู้ด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ การเสริมสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นในชุมชน

3.2 การดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ จัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ควรให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการปรับตัว เมื่อเครือข่ายมีการทำงานและ มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่สร้างสื่อความหมายร่วมกันแล้วการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากัน เป็นสิ่งที่เครือข่ายส่วนใหญ่ได้ดำเนินการเพราะการเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันนั้นเป็นทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ (มานพ นวนฉวี, 2566, 5 กรกฎาคม)

3.3 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนในชุมชนรับทราบ มีการประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินงานเป็นแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากขึ้น ควรมีการศึกษารูปแบบวิธีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน โดยกำหนด แนวทางการจัดการเพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงานด้าน

3.4 กิจกรรมสร้างจิตสำนึก สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมและการดูแลรักษาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนและดำเนินงานให้ประชาชน มีความตระหนักต่อคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ และมีการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมเสริมสร้างให้กับประชาชนมีความรู้สึกรัก และรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนาการ

สร้างจิตสำนึกโดยการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ ของบุคคล และยังมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลให้มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง กลมกลืน ห่วงแหน อนุรักษ์ธรรมชาติ การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคล พฤติกรรม ชุมชน พฤติกรรมกลุ่มโดยให้เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม (สมบัติ ชูมา, 2566, 28 พฤษภาคม)

3.5 กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ แนวทางการปลูกจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ควรมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

3.5.1 สอดแทรกการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ในทุก โอกาส โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้คนในชุมชนรู้จักธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ ให้คนในชุมชน มีความรู้สึกตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจาก การกระทำของตนทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม

3.5.2 ร่วมกันสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้ง ผลกระทบที่เกิดจากชุมชน ผลกระทบที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ

3.5.3 แนะนำวิธีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น โดยการหาวิธีการ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ ให้กลับมาเพิ่มขึ้นเท่ากับปริมาณที่ต้องการใช้ ด้วยการ ใช้ทรัพยากรที่อยู่อย่างฉลาด ใช้อย่างประหยัด และฟื้นฟูธรรมชาติที่เสียหายหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น

3.5.4 แนะนำแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติตามหลักการพัฒนา ด้วยการลดการใช้พลังงาน หรือใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า แสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ ๆ เพื่อลดการ เกิดขยะมูลฝอยที่ไม่จำเป็น หรือจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5.5 การจัดเวลากิจกรรมของชุมชนให้มีการศึกษาประเภทของธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงความอยู่รอดระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม

3.5.6 แนะนำแนวทางให้กับคนในชุมชน วางแผนการดำรงชีวิต ด้วยการไม่ ทำลายชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5.7 โน้มน้าวให้คนในชุมชนกลายเป็นนักอนุรักษ์นิยมความเป็นธรรมชาติ ของชุมชน เพื่อช่วยเผยแพร่จิตสำนึกไปยังครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ให้เห็นคุณค่าและ ตระหนักถึงภัยพิบัติที่กำลังเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไข ให้ ทรัพยากรธรรมชาติสามารถคงอยู่หรือกลับคืนมาได้ดังเดิม (ธรรมศักดิ์ อภัยนุช, 2566, 5 กรกฎาคม)

3.6 กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3.6.1 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือสร้างเส้นทางเดินศึกษาในป่าธรรมชาติ

3.6.2 จัดตั้งองค์กรป่าชุมชน การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จนการถ่ายทอดประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ความรู้อจากผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน เยาวชนรุ่นลูกหลานทั้งภายในชุมชนและชุมชนรอบข้างได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานระหว่างชุมชนในท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและราษฎร เพื่อชี้แจงการดำเนินงานป่าชุมชนได้รับทราบและเข้าใจในกระบวนการทำงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสืบต่อไป (มานพ นวนฉวี, 2566, 23 กรกฎาคม)

3.7 การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

3.7.1 การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การมีจิตสำนึกตระหนักให้มีความสำคัญ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทที่จะอนุรักษ์และรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชนให้น่าอยู่ ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กรอย่างเต็มที่เพื่อเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วมถูกใช้สร้างเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและสนับสนุนเชิงกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนารวมทั้งสร้างความรับผิดชอบในการสนับสนุนต่อการร่วมปฏิบัติในงานโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญการพัฒนาชุมชน

3.7.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกัน ประสานความร่วมมือกับชุมชน การร่วมปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนและเยาวชนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เรียนรู้จากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน ร่วมติดตามตรวจสอบ ลงพื้นที่พัฒนาจริง และเข้าถึงชุมชนอย่างจริงจังจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่ชัดเจนและเหมาะสม (พระครูอุทัยสุตกิจ, 2566, 28 พฤษภาคม)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

งานวิจัยเรื่อง “มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการอนุรักษ์บริเวณพื้นที่และศักยภาพของชุมชน การพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ และเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษามรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนด้วยการเรียนรู้และการอนุรักษ์บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และสัตว์ป่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ และชุมชน โดยการปลูกจิตสำนึกในการการอนุรักษ์ ผ่านกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยจุติชัย ด้วงลำพันธ์ และคณะ (2556) พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ ซึ่งมิติในการพิจารณา คือ มิติด้านพื้นที่ (Area Base) จะพิจารณาถึงศักยภาพของพื้นที่สีเขียวในแต่ละพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน รวมทั้งการนำการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่มาใช้ในการประเมินและเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมชุมชนเมืองให้ได้มากที่สุด การจำแนกพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่สีเขียว 2 ประเภทที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา คือ พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียวเพื่อการผลิต ควรเป็นพื้นที่สีเขียวที่ควรอนุรักษ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่อชุมชนสูง เพื่อรักษาสมดุลด้านสภาพแวดล้อมให้กับชุมชนและช่วยส่งเสริมการเป็นชุมชนนิเวศอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งในการอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี เป็นกระบวนการทำงานระหว่างชุมชนหน่วยงานรัฐ และเครือข่าย โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่าย เพื่อเป็นการการสร้างโอกาส เพิ่มศักยภาพ และเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเรียนรู้ การปรับตัว และการสืบทอด ให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบลรัตน์ หยาไส่ และคณะ (2557) ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 3 นโยบาย 2 แผนงาน

และ 18 โครงการ โครงการและพื้นที่ สีเขียวระดับปานกลาง ความพึงพอใจต่อสิ่งบริการสวนสาธารณะระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน ขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์และภูมิทัศน์ ขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยีองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนให้มีบทบาทต่อการจัดปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ตลอดจนการนำผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้ไปศึกษาวิจัยต่อยอดสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี โดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ให้ชุมชนได้รับรู้และมองเห็นถึงคุณค่า และผลประโยชน์ของการใช้พื้นที่ส่วนรวมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ประชาชนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทในการอนุรักษ์ และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ นพแก้ว (2566) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ผู้นำชุมชน 3) ความช่วยเหลือจากภายนอก 4) ตระหนักถึงผลประโยชน์ 5) ความรู้ความเข้าใจในการบริหารการจัดการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วม ฉะนั้นจากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ผู้นำชุมชนควรที่จะให้ความสำคัญกับสร้างความพร้อมของชุมชน และสร้างความผูกพันให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะผลักดันให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่า และผลประโยชน์ของส่วนรวมที่จะได้รับ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้ามาช่วยกันทำงานเพื่อชุมชนเพิ่มมากขึ้น จนทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนประสบความสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพอธิบายได้ดังนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้ผลการวิจัย และสามารถอธิบายมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี เริ่มจากปัจจัยภายในที่ชุมชนมีความสามัคคีร่วมมือกันเป็นอย่างดี ผู้นำมีวิสัยทัศน์และเสียสละ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และมีแรงขับเคลื่อนทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหน่วยงานภาครัฐ กรมป่าไม้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ช่วยดูแลเป็นที่ปรึกษา และปัจจัยภายนอกที่ต้องมีประกอบด้วย คือ กฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้การยอมรับจากภายนอกและประสบการณ์ในการดำเนินการที่ผ่านมา เกิดเป็นความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยการจัดตั้งความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น แผนการปฏิบัติงาน งบประมาณ การส่งเสริมในด้านองค์ความรู้ แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ นำเสนอไปตามขั้นตอนผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณา ร่วมกันแล้วจัดทำเป็นโครงการพัฒนาส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ แล้วนำโครงการที่สนองความต้องการจากชุมชนผ่านภาครัฐนำไปสู่การปฏิบัติภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อ

เกิดต่อประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน กิจกรรมจะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการและเกิดความชัดเจนและยั่งยืน กิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วม กิจกรรมการสร้างพลังร่วม กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมการสร้างบทบาทหน้าที่ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี ของชุมชนบริเวณรอบพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควรส่งเสริมให้เกิดการประเมินสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ และพัฒนากลไกการรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเบื้องต้นแต่ภาครัฐเพื่อศึกษาแนวทางการดูแลรักษา
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างพื้นที่เป็นพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน โดยผ่านการดำเนินการเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควรกำหนดให้มีนโยบายในการจัดการทรัพยากรการในชุมชน เพื่อนำเอาอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนท้องถิ่นนำไปสื่อสารผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ในลักษณะพื้นที่ที่มีกายภาพคล้ายคลึงกัน
2. การพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ จำเป็นต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากร เพื่อสร้างพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

3. การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ ของกระบวนการโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ในลักษณะพื้นที่ที่มีกายภาพคล้ายคลึงกัน

เอกสารอ้างอิง

- จิตชัย ดั่งลำพันธ์ และคณะ. (2556). การพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายใต้แนวคิดชุมชนนิเวศ กรณีศึกษา เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการเครือข่ายงานวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ประเทศไทย ครั้งที่ 2*. (หน้า 384-395). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นงนภัส คำวิญญู เทียงกมล. (2554). *การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม (Holistically Integrative Research)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ นพแก้ว. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน*, 4(2), 40-55.
- สำนักส่งเสริมความรู้และกิจการพลศึกษาองค์กรสวนพลศึกษา. (2565). *แผนยุทธศาสตร์ลูกคำและตลาด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.qsbg.org/webBGO/database webnews/picture>
- อุบลรัตน์ หยาใส่ และคณะ. (2557). นโยบายแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 2(3), 233-243.
- พระครูอุทัยสุตกิจ. (2566, 28 พฤษภาคม). *มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี*. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- สมบัติ ชูมา. (2566, 28 พฤษภาคม). *มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี*. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- นพดล เพ็ชรคง. (2566, 3 กรกฎาคม). *มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี*. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- ธรรมศักดิ์ อภัยนุช. (2566, 5 กรกฎาคม). *มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี*. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- มานพ นวนฉวี. (2566, 5 กรกฎาคม). *มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี*. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).

- ดำรงค์ สีดำ. (2566, 9 กรกฎาคม). มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- สันติ เอมสรรพ. (2566, 9 กรกฎาคม). มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- มานพ นวนฉวี. (2566, 23 กรกฎาคม). มรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้ง : การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่จังหวัดอุทัยธานี. (ประคอง มาโต, ผู้สัมภาษณ์).
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 52-63.